

Nr 64.

Ankom till riksdagens kansli den 26 april 1932 kl. 4 e. m.

Utlåtande i anledning av motioner om viss ändring av bestämmelserna rörande försäljning av torvströ och torvmull.

(2:a avd.)

Uti två inom riksdagen väckta, till jordbruksutskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen nr 18 i första kammaren av herrar *Pålsson* och *Jönsson* samt nr 26 i andra kammaren av herr *Jönsson* i Fridhill, har hemställts, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla, att § 1 i förordningen den 20 juni 1918 (S. F. S. nr 696) erhåller följande ändrade lydelse: Vid försäljning av torvströ eller torvmull må varans mängd eller värde icke beräknas efter bal, därest icke varje bal å mitten av ändytorna mäter i längd 1 meter, i bredd 0.6 meter och i höjd 0.5 meter.

Såsom skäl för denna framställning ha motionärerna anfört följande:

»Genom kungl. förordningen den 20 juni 1918 har bestämts, att vid försäljning av torvströ eller torvmull må varans mängd eller värde icke beräknas efter bal, därest icke varje bal å mitten av ändytorna mäter i längd 1 meter, i bredd 0.7 meter och i höjd 0.5 meter.

Att lagstadgade bestämmelser i berörda hänseende undanröjt många av de missförhållanden, som förekommo vid handeln med torvströ och torvmull före förordningens tillkomst, är uppenbart. Då försäljningen numera nästan undantagslöst sker i form av pressade balar, är det också en påtaglig fördel att såväl säljare som köpare vid avtals avslutande hava kännedom om den volym de för leverans avsedda partierna omfatta.

De vid torvströtillverkningen använda pressarna äro tillverkade på sådant sätt, att balens längd alltid blir 1 meter och höjden 0.5 meter, varemot bredden, som nu enligt förordningen skall vara 0.7 meter, kan regleras till önskat mått. Vid pressningen förses balarna med träribb, som sammanhållas med ståltråd.

Den praktiska erfarenheten har emellertid visat, att ovan angivna föreskrivna bredd gör balarna svårhanterliga, varigenom alltid en stor procent bräckage förekommer, vilket vållar såväl den levererande fabriken som återförsäljaren avsevärda förluster och därtill i icke ringa mån försvärar transporten å järnväg eller båt, i all synnerhet om omlastningar äro behövlige. Jämväl i de fall då en man skall handskas med lastning och lossning, såsom exempelvis då varan skall forslas med lastbil eller hästskjuts, är det en obestridlig fördel, om volymen är fullt lämplig.

Det torde därför vara ett allmänt önskemål, att balbredden minskas från

0.70 till 0.60 meter. Genom denna minskning skulle också kunna vinnas att balarna kunna pressas hårdare.

Men en annan omständighet förtjänar särskilt beaktande. Den rika tillgång vi äga inom landet för framställning av till torvströ och torvmull lämplig torv har givit upphov till ett stort antal torvströfabriker, som visserligen vid anläggningen närmast varit avsedda för tillgodoseende av jordbrukets torvströbehov, men som under de senare åren, ej minst på grund av den minskade köpkraften hos landets jordbrukare, nödgats söka avsättning för varorna utomlands och en stor del går numera för export till i huvudsak Danmark och Tyskland. Enär sistnämnda land har bestämt normalbredden å bal till 0.6 meter, är det helt naturligt att försäljningsombuden påfordra, att balstorleken göres i överensstämmelse med den inom nämnda land framställda storleken. Då det föreligger ett verkligt behov av att finna marknad för bärgade överskottspartier som icke kunna avsättas inom landet och tillverkaren gärna vill anpassa sig efter köparens önskemål, söker man numera vid fabrikena tillgodose de nämnda kraven på mindre balstorlek.

Både praktiska och ekonomiska skäl synas därför nödvändigöra berörda ändring — — —.»

Över motionerna har utskottet i vederbörlig ordning införskaffat yttrande från kommerskollegium, vilket yttrande jämte av kollegiet i sin ordning infortrat yttrande i ämnet från lantbruksstyrelsen såsom *bilaga* fogats vid detta utlåtande. (Beträffande övriga av kommerskollegium infortrade yttranden hänvisas till den av kollegiet beträffande desamma lämnade redogörelsen.)

*Motionernas
innehörd.*

Enligt nu gällande bestämmelser i förenämnda förordning den 20 juni 1918 angående storleken av bal å torvströ eller torvmull förbjödes dylik varas försäljning *under beräkning efter bal*, därest icke varje bal å mitten av ändytorna mäter i längd en meter, i bredd 0.7 meter och i höjd 0.5 meter. Av skäl, för vilka ovan redogjorts, önska motionärerna den ändring i dessa bestämmelser, att *kravet på bredd av balen* sättes till 0.6 meter.

Utskottet.

Såsom framgår av kommerskollegii yttrande föreligga vitt skilda meningar rörande de ändringar uti ifrågavarande bestämmelser, som skulle vara önskvärda. Allra minst synes någon enighet råda om att de borde ändras på sätt motionärerna föreslå. I detta hänseende må allenast framhållas, att lantbruksstyrelsen befarar, att en sådan ändring — innebärande balarnas minskning med en sjundedel — icke komme att åtföljas av en däremot svarande sänkning av balpriset samt att sålunda den ifrågasatta förändringen indirekt skulle komma att till lantbrukets nackdel medföra en höjning av torvströpriset. Från andra håll framhålles visserligen, att den ifrågasatta förändringen skulle medföra förlust för leverantörerna, enär vissa kostnader för tillverkningen äro av beskaffenhet att icke sjunka i samma mån som balen minskas. Emellertid synas motionärerna betrakta frågan närmast ur exportsynpunkt, och

de åberopa därvidlag bland annat, att, enär Tyskland skulle ha bestämt normalbredden å bal till 0.6 meter, det vore naturligt, att försäljningsombuden påfordrade, att balstorleken gjordes i överensstämmelse med sagda mått. I detta hänseende har kommerskollegium överlämnat av svenska legationen i Berlin inhämtade upplysningar, enligt vilka i Tyskland inga bestämmelser angående balmått skulle finnas utfärdade eller eljest vara allmänt gällande. Av den utav kommerskollegium i ärendet förebragta utredningen synes för övrigt framgå, att en viss oklarhet råder, huruvida över huvud de i motionerna berörda bestämmelserna äga tillämpning i fråga om för export avsedd vara.

Med hänsyn till ovan i korthet berörda förhållanden har utskottet icke ansett det möjligt att på grundval av motionerna göra hänvändelse till Kungl. Maj:t i förevarande ämne. Utskottet anser sig därför icke heller böra nu ingå på något ståndpunktstagande till de olika uppslag, som i ärendet framkommit, ehuru väl utskottet med hänsyn till sagda uppslag finner antagligt, att en revision av bestämmelserna i fråga bör äga rum. I detta hänseende har emellertid utskottet ur de av kommerskollegium överlämnade handlingarna inhämtat, att sedan rätt lång tid tillbaka en mera omfattande utredning ägt rum i fråga om torvströhandeln i samband med de s. k. torvströundersökningarna. Huruvida den av motionärerna framförda särskilda frågan om ändring av gällande bestämmelser angående storleken å bal av torvströ eller torvmull lämpligen bör utbrytas ur det övriga sammanhanget och bliva föremål för särskild åtgärd, kan utskottet icke uttala sig om, men utskottet finner i varje fall, att denna fråga — icke minst med hänsyn till de synnerligen olika meningar, som därutinnan uppenbarligen råda — bör ha varit föremål för behandling hos Kungl. Maj:t, innan riksdagen tager ståndpunkt till densamma. Vid sådant förhållande har utskottet icke ansett sig kunna tillstyrka motionerna utan hemställer,

att motionerna I:18 och II:26 icke må föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 26 april 1932.

På jordbruksutskottets vägnar:

C. J. JOHANSSON.

Bilaga.

Till riksdagens jordbruksutskott.

Kungl. kommerskollegium får härmed avgiva begärt yttrande över de lika lydande motionerna I: 18 och II: 26 om viss ändring av bestämmelserna rörande försäljning av torvströ och torvmull.

Ifrågavarande bestämmelser, vilka, såsom i motionerna erinrats, återfinnas i kungl. förordningen den 20 juni 1918 angående storleken å bal av torvströ eller torvmull och varigenom förbjödes dylik varas försäljande under beräkning efter bal, därest icke varje bal å mitten av ändytorna mäter i längd 1 meter, i bredd 0.7 meter och i höjd 0.5 meter, tillkommo efter framställning av Smålands och Blekinge handelskammare, vilken i sin ordning härtill föranletts av en torvströfabrikant.

Under uppgift att alla torvströfabrikers balpressar hölle en rymd av minst en kubikmeter men att vid vissa fabriker, för att tillverkningarna skulle kunna i konkurrenssyfte utbjudas till lägre pris, balinnehållet minskades genom inlägg av bräder i pressarna, hade denne föreslagit, att en bal av torvströ eller torvmull skulle innehålla minst en kubikmeter i löst mål och att för uppnåendet härav pressrummen i torvströpressarna skulle kontrolleras och förbud utfärdas mot mindre pressrum.

Handelskammaren, som påpekade att med skrivelsen icke avsåges försäljning efter vikt, såsom i vissa fall skedde till den utländska marknaden, eller i löst mått och att det ej kunde bliva tal om inskränkning i rätten att sälja produkter efter sådana grunder, fastslog, att här blott vore fråga om lagligt mått, då, såsom i allmänhet skedde å den inhemska marknaden och vid export till Danmark, varan såldes i balar. Handelskammaren ansåg, att en bal borde innehålla minst 1 kubikmeter riven vara i löst mål ävensom att pressrummen borde justeras till att innehålla 1 kubikmeter. Denna kvantitet strö, borde, i anledning av att de statsunderstödda torvfabrikernas balar befunnits hålla i medeltal 0.366 kubikmeter, pressas till balar med mätten $100 \times 50 \times 70$ centimeter. Dock påpekade handelskammaren, att sådana torvströbalar, som på två motsatta sidor hade endast tre lösa ribbor och alltså ej sammanhölls med ramar, sammanspikade av korsade ribbor, svällde ut på mitten, så att balarnas ytor blevo buktiga, och att svällningen försvårade tagandet av exakt mått i kanten på balen, varför längd-, djup- och breddmätten borde tagas i mitten av ändytan.

I vad förslaget avsåg justering av pressrummet i en torvpress som ett målkärl om en kubikmeter avstyrkte kungl. mynt- och justeringsverket detsamma, enär pressrummet icke uppfyllde tvenne oefftergivliga krav på ett justerat målkärl, nämligen fast och oföränderlig form samt att sådant kärl skall vara så tillverkat, att man med lätthet kan övertyga sig om att det verkligen fylls vid mätningen.

Dåvarande förste torvingenjören Wallgren förordade de av handelskammaren föreslagna balmätten, men påpekade, att det jämväl borde vara tillåtet att försälja torvströ och torvmull efter kubikmeter. Även Kungl. lantbruksstyrelsen, som delade mynt- och justeringsverkets åsikt om olämpligheten av att justera pressrummen, biträdde handelskammarens förslag om balmätten. Med lantbruksstyrelsen instämde kommerskollegium.

Samma ståndpunkt intog Kungl. Maj:t i den under nr 116 till 1918 års riksdag avlätna propositionen i ämnet, i vilken jämväl påpekades, att bestämmelserna givetvis icke borde förhindra försäljning efter annan grund än per bal, vilket vore ett ämne, varom kontrahenterna borde äga frihet överenskomma.

Jordbruksutskottet, som med några smärre ändringar i förslaget, om vilka nu ej är fråga, tillstyrkte detsamma, uttalade dock därvid, att utskottet funne en viss tveksamhet kunna göra sig gällande rörande effektiviteten av de föreslagna författningsbestämmelserna. Godkännande utskottets förslag gjorde även riksdagen detta uttalande i ämnet.

I de nu remitterade motionerna föreslås balmåttens ändring till $100 \times 50 \times 60$ centimeter samt anföres som skäl därför dels att de nuvarande måtten $100 \times 50 \times 70$ centimeter medförde, att balarna bleve svårhanterliga, och dels att torvströexporten till Tyskland skulle underlättas genom att balarna gäves sagda mått, enär därstädes normalbredden å bal vore bestämd till 60 centimeter.

Då motionärerna uttala, att den föreslagna minskningen av balstorleken skulle medföra, att balarna kunde pressas hårdare än nu, ligger häri att de räkna med, att i vissa fall mängden av i balen ingående torvströ i löst mått torde komma att bibehållas eller åtminstone ej minskas i samma grad som balens storlek.

Över motionerna har kollegium hört kungl. lantbruksstyrelsen, torvingenjörerna, Smålands och Blekinge handelskammare, Svenska mosskulturföreningen samt Torvströfabrikernas centralförening, och de från dessa inkomna yttrandena får kollegium härmed överlämna.

De i den inkomna utredningen lämnade upplysningarna rörande faktiska förhållanden av betydelse för förevarande fråga synas kunna i hudsak sammanfattas sålunda.

I flera avseenden arbetar torvströhanteringen under olika villkor i skilda delar av landet. Dels är nämligen strötorven mera humifierad och alltså tyngre i företrädesvis vissa av de sydsvenska mossarna i jämförelse med vad fallet är i de övriga huvudsakligen i västra och mellersta Sverige belägna. Och dels medför i vissa trakter bristen på skog och därmed följande högre virkespriser att vid försäljning av torvströ i balar, vilket är det ojämförligt vanligaste försäljningssättet, det i emballaget ingående virket för besparings skull inskränkes till tre eller fyra ribbor på två motsatta sidor av balen under det att på andra håll ungefär dubbelt så mycket virke får ingå i emballaget, i det balarna sammanhållas med två ramar, bestående av korsvis hospikade ribbor.

Den benägenhet torvströet har att svälla vid fuktig väderlek och efter stark pressning framträder givetvis starkare, då emballaget består av endast ribbor än då det utgöres av ramar, som göra ett kraftigare motstånd mot svällningen. Å andra sidan kan under torra perioder också inträffa att en normalt pressad bal krymper genom ytlagrens hoptorkning.

Det uppgives av Svenska mosskulturföreningen och torvingenjören Wallgren, att de stadgade balmåtten ofta underskridas, och den senare meddelar, att vissa andelsfabriker ej anse sig behöva hålla dessa mått vid leverans till sina andelsägare, vilka sedan sälja sådana undermåliga balar till personer utanför föreningarna.

Den av motionärerna åsyftade utförseln av torvströ och torvmull är obetydlig i jämförelse med hela tillverkningen och sker från endast ett fåtal fabriker. Centralföreningen meddelar, att torvströfabrikerna i Dan-

mark och Norge använda torvströpressar av samma typ som de svenska, men att i Tyskland tillverkas balar av andra typer och storlekar. Där växlade 1922 balrymderna mellan 0.33 och 0.59 kubikmeter, och handelskammaren, som erfarit, att man vid export till Tyskland och Holland måste utfästa sig att giva balarna vissa dimensioner och viss minimivolym, meddelar, att den mest brukliga formen lär vara $100 \times 50 \times 66$ centimeter, men att det torde vara en allmän önskan att formen utjämnas till att innehålla $100 \times 55 \times 60$ centimeter, alltså i vardera fallet 0.33 kubikmeter.

I anledning av vad i motionerna anföres om önskvärdheten att giva balarna större hållfasthet genom att göra dem lätthanterligare påpekas från torvingenjörhåll att den föreslagna minskningen med allenast en sjundedel av volymen ej skulle kunna hava någon avsevärd inverkan härpå, i det att balarna alltjämt förbleve så stora och ohanterliga, att de som hittills ej skulle kunna varligt lyftas och flyttas av en person utan måste vältras. Det erinras också därom, att på hållbarheten inverkar sådana omständigheter som god emballering och hård pressning, med vilken även en surare och tyngre bal kan vara hållfastare än en torrare och lättare.

De i yttrandena framkomna önskemålen gå vida i sär.

Vid sitt ställningstagande har man på flera håll utgått från utförelsens ringa betydelse i jämförelse med avsättningen inom landet.

Av lantbruksstyrelsen uttalas sålunda, att ur dess synpunkt huvudvikten bör läggas på att det svenska jordbruket tillhandahålles torvströ till skäligt pris, att det enligt styrelsens förmenande föreligger fara för att en minskning av balarnas storlek icke komme att åtföljas av en däremot svarande sänkning av balpriset samt att sålunda den ifrågasatta förändringen indirekt skulle komma att medföra en höjning av torvströpriset. Styrelsen avstyrker därför den i motionerna ifrågasatta åtgärden.

Även torvingenjörerna befara, att genom en minskning av volymen varan skulle förhållandevis fördyras, enär vissa tillverkningskostnader äro av beskaffenhet att icke sjunka i samma mån som balens storlek. De synas dock förmoda, att förlusten på grund härav skulle komma att gå ut över tillverkarna. Emellertid föreslår torvingenjören Wallgren, att bestämmelse införes om 5 centimeters spelrum i måtten, varjämte denne och torvingenjören Björkman förorda ändring så till vida, att ett visst kubikinnehåll skulle fastställas, enligt den förre som kompletterande och enligt den senare som alternativ bestämmelse.

Handelskammaren betraktar frågan endast ur exportsynpunkt och anger som motiv till motionerna att det skulle underlätta fabrikationen om man på samma gång kunde pressa balar såväl för inrikes försäljning som för export och därvid hava pressen inställd på det mått, som gemenligen användes i de länder, dit exporten från Sverige sker. Den tillstyrker därför de lagliga balmåttens ändring till de i motionerna angivna $100 \times 50 \times 60$ centimeter. Handelskammaren meddelar tillika, att hos densamma från ett håll föreslagits, att som lagliga mått skulle fastställas de av handelskammaren i det föregående såsom i utlandet önskvärda omnämnda måtten $100 \times 55 \times 60$ centimeter ävensom att från ett annat håll förordats upphävande av de givna måttbestämmelserna och övergång till fastställande av vissa rymdmått för olika fall.

Även Torvströfabrikernas centralförening förordar, att de nuvarande måttbestämmelserna finge utgå ur författningen och i stället stadgas en minsta balrymd av 0.33 kubikmeter. Den motiverar detta förslag med en hänvisning till de variationer i avseende på torvströets beskaffenhet och

emballering, vartill de förut omtalade omständigheterna föranleda. Som skäl för ett lagstadgat minimiinhåll av 0.33 kubikmeter anför föreningen, att detta är det verkliga kubikinnehållet av en med ribbor emballerad bal, som håller de nu lagstadgade höjd-, bredd- och längdmåtten.

Även Mosskulturföreningen utgår från de inom den inhemska torvströhandeln föreliggande förhållandena, sådana föreningen enligt vad ovan nämnts funnit desamma, d. v. s. att undermål i balmåtten ofta förekomme, och föreslår balmåttens ändring till de av motionärerna förordade, men med 5 centimeters spelrum under förutsättning att balinnehållet utgjorde högst 0.35 och minst 0.30 kubikmeter.

Vad från torvingenjörshåll i sistnämnda avseende föreslagits har kollegium förut omnämnt.

Till vad ovan anförts om visst spelrum för måtten bör märkas, att i flera yttranden gjorts gällande, det behov föreläge ej blott av lagliga minimimått utan även av lagliga maximimått.

Torvingenjören Wallgren erinrar i sådant avseende att allt för stora balar bliva något svårhanterligare och att, om maximimått föreskreves, detta skulle kunna motverka osund konkurrens. Även Mosskulturföreningen anlägger sistnämnda synpunkt. Däremot uttalar sig Centralföreningen mot kriminalisering av ett dylikt överskridande av måtten.

Det göres från flera håll gällande, att nuvarande bestämmelser ej skulle avse tillverkningen för export. Med hänsyn till vad ovan nämnts om att vid bestämmelsernas tillkomst beaktats även förhållandena i Danmark, synes dock riktigheten av denna åsikt kunna starkt betvivlas. I samband härmed må anmärkas, att Centralföreningen anser de nya bestämmelserna böra uttryckligen begränsas till att gälla endast försäljning för förbrukning i Sverige, Norge och Danmark.

Vid övervägande av vad sålunda förekommit får kollegium för sin del uttala, att kollegium ej, vare sig ur hanterlighetssynpunkt eller eljes, finner tillräckliga skäl förebragta för ersättande av de nuvarande måtten $100 \times 50 \times 70$ centimeter med andra i avseende å för inhemska förbrukning avsett torvströ i bal.

För undvikande av onödiga svårigheter för den export, som fortfarande må kunna äga rum, bör den ändringen vidtagas, att bestämmelserna uttryckligen angivas icke avse försäljning för export. Att låta de för inhemska förhållanden avpassade bestämmelserna gälla för export till vissa länder men icke till andra, torde icke vara lämpligt.

Då sålunda i varje fall bestämmelserna ej böra förbli helt oförändrade, torde det icke vara ur vägen att samtidigt med nyssnämnda ändring vidtaga även den att visst spelrum medgives i de olika måtten, varvid dock, för att ej härigenom möjliggöra fusk genom konsekvent hållna undermål, minimivolymer för hela balar jämväl måste stadgas.

Mot att, såsom föreslagits, spelrummet bestämmes till 5 centimeter har kollegium icke något att erinra. Av det ovan sagda framgår, att kollegium anser det behöva angivas endast som en tillåten variation i föreskrivet mått.

Minimivolymer torde i överensstämmelse med Centralföreningens förslag böra fastställas till 0.33 kubikmeter.

K. A. Fryxell.

Karl Sidenvall.

C. G. Hindbeck.

Till kungl. kommerskollegium.

Med anledning av Kungl. Maj:ts Eder givna befallning att till riksdagens jordbruksutskott avgiva yttrande över likalydande motionerna I:18 och II:26 om viss ändring av bestämmelserna rörande försäljning av torvströ och torvmull har Ni i skrivelse den 16 februari 1932 anhållit om kungl. lantbruksstyrelsens utlåtande i ärendet.

Motionerna avse en minskning i de enligt kungörelsen den 20 juni 1918 (nr 696) fastställda måtten å salubjudna balar av torvströ och torvmull ifråga om balarnas bredd från 0.7 till 0.6 meter. En sådan åtgärd skulle tydligen medföra en minskning av balarnas storlek med en sjundedel. Såsom motiv för den föreslagna ändringen anföres, dels att balarna enligt nuvarande bestämmelse skulle vara för stora och därför svårhanterliga, dels också att inom Tyskland, till vilket land export av svenskt torvströ ägde rum, en normalbredd av 0.6 meter vore fastställd.

Lantbruksstyrelsen har sig icke bekant, att vid de förhandlingar, som varit å bane angående export av torvströ till Tyskland, gjorts gällande, att den svenska balstorleken utgjorde något hinder för exporten i fråga. Ur de synpunkter, lantbruksstyrelsen har att företräda, spelar emellertid den inhemska torvströhandeln den största rollen och därvid framför allt, att det svenska jordbruket tillhandahålles torvströ till skäligt pris. Enligt styrelsens förmenande föreligger fara för, att en minskning av torvströbalarnas storlek icke kommer att åtföljas av en däremot svarande sänkning av priset per bal, och att sålunda den ifrågasatta förändringen indirekt skulle komma att medföra en höjning av torvströpriset och därmed också av lantbrukets redan höga produktionskostnader.

Ur de synpunkter, lantbruksstyrelsen har att bevaka, anser sig styrelsen därför böra avstyrka den i förenämnda motioner ifrågasatta åtgärden.

Stockholm den 26 februari 1932.

Erik Insulander.

Georg von Zweigbergk.